

Ramazan Ve Sorular Sorular Sorular

– Mustafa ESER · 02 Mart 2026

Ramazan başlamışken: Sorularımız ne söylüyor, bize nasıl bir din anlatılıyor?

26/02/2026 11:26gorusler@karar.comProf. Dr. Yaşar Sarıkaya

Ramazan'ın ilk günleri geride kaldı. Sofralar kuruldu, oruçlar tutuldu, ekranlar açıldı. Türkiye'de ve diaspora topluluklarında milyonlarca insan, iftar saatine yaklaşırken yalnızca ezanı değil, aynı zamanda ekranlardaki dinî programları da bekliyor. Sorular soruluyor, cevaplar veriliyor. Ama bu karşılaşma yalnızca bireysel bir merak giderme değil; aslında toplumun dine nasıl baktığını ve dinî otoritelerin topluma nasıl bir İslam sunduğunu gösteren bir aynadır.

Nihat Hatipoğlu'nun iftar programları üzerine yaptığım akademik analiz, bu ekran karşılaşmasının oldukça tutarlı bir yapısı olduğunu ortaya koyuyor: Sorular rastgele değil; cevaplar da yalnızca kişisel yorumlar değil. Ortada hem toplumsal bir talep hem de bu talebe göre şekillenen bir din dili var.

TOPLUM DİNDE NE ARIYOR?

Programlarda öne çıkan sorulara bakıldığında ilk dikkat çeken şey, insanların dinden öncelikle hayatlarını düzenleyecek kesinlik beklemesi. “Bu orucu bozar mı?”, “Şu davranış günah mı?”, “Şunu yaparsam kabul olur mu?” gibi sorular, dinin büyük anlam sorularından çok günlük hayatın pratik sınırlarını belirleyen bir norm kaynağı olarak görüldüğünü gösteriyor.

İkinci dikkat çekici alan ise kişisel kırılmalıklar ve varoluşsal kaygılar. Bedensel farklılıklar, aile ilişkileri, ölüm, rüyalar, kader, nazar... İnsanlar burada bir hukuk sistemi değil, teselli eden bir otorite arıyor.

Engelli bir gencin “Bu durum günah mı?” sorusunda görüldüğü gibi beklenti çoğu zaman teolojik açıklama değil, moral destek ve anlamlandırma oluyor.

Üçüncü alan ise görünmeyene dair merak: rüyaların anlamı, Hızır'ın varlığı, nazarın etkisi gibi sorular, modern toplumda bile dinin metafizik ve halk inancı boyutuyla yaşamaya devam ettiğini gösteriyor.

Bu üç alan birlikte okunduğunda ortaya çıkan tablo şu:

Toplum dinden öncelikle yol haritası, güven ve psikolojik sığınak bekliyor. Din büyük ölçüde bir yaşam yönetim rehberi ve manevi danışmanlık kaynağı olarak talep ediliyor.

Bu anlaşılır bir ihtiyaç. Ancak aynı zamanda dinin ufkunun giderek bireysel huzur ve pratik doğruluk alanına daraldığını da gösteriyor. Adalet, toplum, ekonomi, bilim, özgürlük gibi büyük meseleler neredeyse hiç sorulmuyor. Din, kamusal ve entelektüel bir tartışma alanı olmaktan çok, kişisel doğru-yanlış danışma hattına dönüşüyor.

EKRANDAKİ HOCALAR NASIL BİR İSLAM SUNUYOR?

Bu talebe verilen cevaplar incelendiğinde oldukça belirgin bir model ortaya çıkıyor.

Öncelikle sunulan İslam, güçlü biçimde normatif ve ilmihal merkezli. Cevaplar çoğunlukla klasik fıkıh kategorileri içinde veriliyor. Ayetler, hadisler ve kimi zaman menkıbelerle beslenen bir fetva dili hâkim.

Bir davranışın geçerli olup olmadığı, orucu bozup bozmadığı, hangi durumda ne yapılacağı gibi konular genellikle net hükümlerle açıklanıyor.

Ancak bu normatif yapı tek başına sunulmuyor. Buna güçlü bir manevi terapi dili eşlik ediyor. Cevaplar duygusal, hikâyelerle desteklenen, empati kuran bir ton taşıyor. Programın başarısı da büyük ölçüde burada yatıyor: Din yalnızca hüküm değil, aynı zamanda yakınlık ve güven üreten bir anlatıyla sunuluyor. Öte yandan programlar halk inançlarıyla da dikkatli bir denge kuruyor. Kurşun dökme gibi uygulamalar reddediliyor, fakat nazarın gerçekliği kabul edilerek bundan korunmak için dua ve sureler öneriliyor. Böylece tamamen rasyonelleştirici bir din dili yerine, geleneksel inanç dünyasını dışlamayan ama sınırlandıran bir yaklaşım ortaya çıkıyor.

Modern meselelerde ise daha temkinli bir tablo var. Organ bağışı veya yapay zekâ gibi konularda derinlikli teolojik tartışmalardan ziyade mevcut görüşlerin aktarılması ve ahlaki uyarılarla yetinildiği görülüyor. Bu durum, programların yeni düşünce üretmekten çok mevcut dini çerçeveyi güvenli biçimde yeniden üretmeye yöneldiğini düşündürüyor.

TALEP İLE SUNUM BİRBİRİNİ BESLİYOR MU?

Asıl dikkat çekici nokta, toplumun beklentileri ile ekranlardaki din anlatısının büyük ölçüde birbirine uyumlu olmasıdır.

Toplum pratik cevap istiyor, program pratik hüküm veriyor.

Toplum teselli istiyor, program duygusal destek sunuyor.

Toplum kesinlik istiyor, program tartışmasız normlar aktarıyor.

Bu karşılıklı uyum, programların popülerliğini açıklıyor. Ancak aynı zamanda bir döngü de oluşturuyor: Sorular dar oldukça cevaplar daralıyor; cevaplar dar oldukça sorular büyümüyor.

Sonuçta din, toplumu dönüştüren bir düşünce alanı olmaktan çok, mevcut hayatı düzenleyen ve yatıştıran bir çerçeve olarak işlev görüyor. Bu tür programlar geniş kitlelere dini ulaştırırken aynı zamanda daha çok normatif ve formalist bir dindarlık biçimini güçlendirme eğiliminde.

PEKİ NE YAPMALI?

Ramazan yalnızca oruç tutmak ya da tutmamak değil; aynı zamanda yeniden düşünme zamanıdır. Belki bu günlerde kendimize şu soruyu da sorabiliriz:

Din ne için vardır? İbadetler neyi sağlamalıdır? Dünyayı ve kendimizi yeniden anlamak için değil mi?

Eğer din sadece “bozar mı, bozmaz mı?” sorusuna cevap veren bir alan hâline gelirse, insanı dönüştüren büyük ufku kaybetme riski taşır. Ama eğer Ramazan sorularımızı büyütme vesile olursa, din yeniden yalnızca bir kural sistemi değil, anlam kuran bir düşünce ve ahlak ufku olabilir.

Ramazan’ın ilk haftası geride kalırken belki en önemli mesele şu: Sadece cevapları değil, sorularımızı da gözden geçirmek. Çünkü sorularımızın sınırı, dinle kurduğumuz ilişkinin de sınırıdır.